

LUẬT VÀ LỆ

DANH ĐỨC

Nếu phải thay đổi, nhất định sẽ phải thay đổi từ cái nền tảng nhất: con người. Không thể cứ hô hào chống tụt hậu mà cứ duy trì một bộ máy công chức không biết luật, thậm chí không thèm biết (đọc) luật và tệ hơn nữa là không xem luật là gì.

1. Các anh làm thế thì chết dân mất!

Có cường điệu không tiếng la thất thanh của ông Vụ trưởng Vụ đất đai Bộ tài nguyên môi trường sau một ngày chứng kiến việc thực hiện Luật đất đai ở Biên Hoà? Chắc là không: con số 32.000/56.000 sổ đỏ đã được ký nhưng chưa đến tay chủ sở hữu là một khẳng định cho sự ta thán này của ông Vụ trưởng.

Thế nhưng, ngay cả "ông" Môi trường tài nguyên cũng đang trong cuộc chiến "giành dân lấn sổ" giữa ba "trường phái" sổ đỏ, sổ hồng, sổ xanh...!

Mới có cái sổ đỏ, mà chừng đó thân phận người dân một tỉnh đã là như thế, huống hồ ba sổ, ba lần "chết mất". Nhân cho 64 tỉnh thành, ôi chao!

Bởi thế, chiều 6.8 Phó chủ tịch

Quốc hội (QH) Nguyễn Văn Yếu đã phải khép lại một ngày rưỡi thảo luận về dự án "Luật nhà ở" bằng một kêu gọi ngắn gọn: "Giữa quyền của người dân và quản lý của Nhà nước, cần đặt quyền lợi của người dân lên trên hết".

Thế nhưng, quyền lợi của người dân có là trên hết hay không? Câu trả lời chính xác nhất nhất định chính là câu ta thán của ông Vụ trưởng Vụ đất đai: "Các anh làm thế thì chết dân mất!".

2. Luật đất đai đã ghi như thế, nên sẽ phải nghĩ ra một cách gì đây...

Chủ tịch Quốc hội Nguyễn Văn An: Nếu phát hiện thấy nó bất hợp lý sao không trình ngay với QH để sửa luật? Chỉ trong một kỳ họp là chúng tôi có thể sửa một điều luật, nếu anh thấy là bất hợp lý. Tại sao mình lại vin vào luật? Luật cũng do ta cả. Nếu luật

đúng, ta làm, còn nếu phát hiện luật phiền hà cho dân, tại sao ta cứ làm? Ưu cũng là ta, khuyết cũng là ta. Thừa anh Quân, tôi chỉ sợ anh cho thế là đúng và anh cứ cặm cụi mà làm, như thế chỉ khổ dân thôi.

Bộ trưởng Bộ xây dựng Nguyễn Hồng Quân: Báo cáo với Chủ tịch, Chủ tịch nói điều ấy cũng rất là... đúng, nhưng mà cũng do cách thức tổ chức của chúng ta cả thôi...

3. Vấn đề của mọi vấn đề?

Cái "cách thức tổ chức" mà Bộ trưởng Xây dựng viện dẫn như một "cái khiên" giống như một cái đèn kéo quân, càng vận động càng quay tít, chẳng hình hài nào ra khỏi vòng quay đó cả.

Cho đến nay, cách thức tổ chức đó có thể tóm tắt như sau: "nắm" và "nắm" tối đa. Một thí dụ rất thường thấy của sự "nắm" này là: một công ty gì đó, có cái bằng hiệu, nhất định phải có kẻ dòng chữ ghi tên cơ quan chủ quản là Sở công nghiệp hay Sở thương nghiệp...cho dù đó là một công ty tư nhân. Trường học, thì phải ghi Sở giáo dục & đào tạo. Thậm chí một cái quầy thịt lợn trong chợ cũng kẻ tên cơ quan chủ quản là "Hợp tác xã tiêu thụ...". Chính cái tâm lý "nắm" đó đã là "vấn đề của mọi vấn đề".

Ann & Robert B. Seidman trong dự thảo "dự án tăng cường năng lực xây dựng luật" (xem: Proposed Vietnamese Project to Strengthen National Legislative Drafting Capacity, www.bu.edu/law/lawdrafting) đã nêu ra một số vấn đề cơ bản trích tóm như sau:

1. "Mỗi nước phải đối diện với hàng loạt vấn đề xã hội, mà nếu gộp chung lại, sẽ làm nghèo dân chúng và khiến họ trở nên dễ bị xâm phạm. Để giải quyết mỗi vấn đề xã hội, chính phủ phải thay đổi (những) định chế nào đã tạo ra vấn đề xã hội đó.

2. Chỉ đến gần đây, các chính phủ mới bắt đầu thử sử dụng luật như là một công cụ giúp xã hội nhanh chóng thay đổi. Nhiều nước mới chỉ nhìn thấy vai trò này của luật pháp cách đây có chục năm thôi...Nhìn từ góc độ lịch sử đó, hậu quả là các nhà soạn thảo luật hiếm khi được chỉ thị thiết kế ra những

đạo luật hướng đến thay đổi xã hội một cách rõ ràng. Do họ đã không có mấy kinh nghiệm sử dụng luật như là một công cụ làm thay đổi xã hội một cách dứt khoát. Hậu quả là đa số nước nay đang thiếu luật và thiếu cả năng lực soạn luật đáp ứng được nhu cầu thay đổi xã hội đó. Tại nhiều nơi trên thế giới, các chính phủ còn thiếu cả những nhân viên soạn thảo luật được đào tạo có căn bản về các kỹ thuật soạn luật, sắp xếp câu chữ sao cho "coi được" để có thể đem trình trước chính phủ và quốc hội... một cách rõ ràng, không mâu thuẫn, dễ hiểu và khả dĩ thực thi được.

3. Do lẽ... để biến đổi xã hội này luôn phải thay đổi các hành vi ngay trong các hoàn cảnh xã hội đặc biệt riêng của nước đó, các chính phủ yêu cầu các nhà soạn luật không chỉ đủ năng lực thiết kế một đạo luật về một vấn đề đặc biệt nào đó, mà còn nhằm giải quyết những vấn đề xã hội riêng biệt của xã hội đó....".

Tạm dựa trên 3 khuyến cáo nêu trên - còn nhiều khuyến cáo khác trong văn bản này - đã có thể hiểu ra ngay tại sao "cái đèn cù" luật pháp cứ quay "vòng vòng" người dân. Tạm hình dung ba thực tế trái nghịch với các khuyến cáo trên:

(1) Các nhà soạn thảo luật, bắt đầu là từ các bộ hữu quan, đã không tâm niệm rằng tinh thần của công tác soạn thảo luật hiện nay là để biến đổi xã hội từ những vướng mắc trì trệ hiện tại sang một hoàn cảnh mới, trong đó không còn những khó khăn vướng mắc quen gọi là do "cơ chế". Các đạo luật mới theo tinh thần "biến đổi xã hội" đó sẽ là các tác nhân đẩy mạnh công cuộc đổi mới đã đeo đuổi.

(2) Trái lại, các nhà soạn luật cứ chăm chú bảo vệ cái quyền "nắm" của Bộ mình, thậm chí tới tận tranh nhau để ra những dự thảo luật "nắm", như trận chiến sổ đỏ, sổ hồng, sổ xanh... Từ đó, người dân càng bị xâm phạm và nghèo đi, nhất là khi bị "xử oan". Tại sao mới ở Biên Hoà mà thôi mà đã có đến 32.000/56.000 sổ bị "ngâm"? Bộ nào cũng muốn "nắm" cho tiện việc của bộ mình mà quên mất rằng luật pháp ngày nay là để làm xã hội thay đổi, theo chiều hướng ngày càng dân chủ hơn., trong ý nghĩa người dân bớt

bị xâm phạm hơn và bớt nghèo khó hơn.

Làm luật cũng là một cách "nắm". Anh làm luật? Nó làm? Thế thì, tôi cũng làm. Có điều do cái bệnh "nắm" vốn dĩ là "bệnh" mang tính cá nhân bậc nhất, nên làm luật không thể theo ngôi thứ nhất số nhiều: chúng ta cùng làm, mà cứ Bộ tôi, tôi làm. Trong tâm lý đó, làm sao còn có chỗ cho ý nguyện của người dân?

(3) Một khi cứ khăng khăng "nắm", song lại không chịu thay đổi hành vi xử lý công việc trong lĩnh vực của bộ đó, thì làm sao có thể nhận ra được những vấn đề lớn hơn vấn đề "nắm" của con đó, vấn đề của đại cục?

4. Thay đổi gì, ở đâu?

Làm luật đã là nan giải. Thế nhưng, thi hành luật càng nan giải hơn. Tình hình quản lý đất đai tại một quận TP.HCM rất đáng hổ thẹn nhất là khi thành phố này luôn tự hào về vai trò trung tâm chất xám của mình.

"Chúng tôi xin nhận khuyết điểm vì để cho bộ mặt đô thị quận bị xé nát khi 186 dự án xây dựng nhà thì không dự án nào kết nối hạ tầng được với dự án nào. Đây là ẩn số chưa thể giải được trong một, hai năm mà phải đến cả chục năm sau" - Bí thư quận ủy quận 9... nói vậy sáng 24.8, khi tiếp đoàn kiểm tra tình hình thực hiện Luật đất đai của Bộ tài nguyên - môi trường. Toàn quận 9 hiện có 73 dự án trên diện tích 2.249 ha làm ảnh hưởng gần 8.400 hộ, trong đó có nhiều dự án "rùa bò". Trên địa bàn quận có 82 dự án xây dựng nhà ở, mỗi dự án có một giá đền bù khác nhau (do doanh nghiệp tự thỏa thuận), thậm chí trong một dự án cũng có giá khác nhau, điều này đã gây nên nhiều khiếu kiện". (Tuổi Trẻ 25.8.2005).

Bằng trí tuệ nào người ta đã qui hoạch, thực hiện hay không thực hiện qui hoạch như vậy? Những năm 1992-1993 cả thành phố này háo hức vì qui hoạch. Quận Tân Bình có khu công nghiệp gần khu nhà máy dệt Vinatexco cũ. Quận Bình Thạnh cũng phải có khu công nghiệp phía lò mổ Vissan. Tân Bình làm nhanh hơn do tiềm lực sản xuất lâu đời trước 1975. Bình Thạnh loay hoay chưa xong, nay kẹt cứng vì chủ trương di dời nhà máy

ra khỏi nội thành. Cả hai trường hợp cho thấy qui hoạch đó không nhìn xa hơn được chục năm. Cũng thế ở cấp quốc gia, nhà ga quốc tế mới của sân bay Tân Sơn Nhất (đang xây) và sân bay Long Thành (đã khởi công) sẽ "đụng nhau" vào năm 2010?

Thế thảm hơn nữa là tin vắn sau trên số báo cùng ngày:

Cần Thơ: cán bộ địa chính chưa đủ tiêu chuẩn.

Ngày 24.8, tại UBND quận Ninh Kiều, TP. Cần Thơ, sau khi kiểm tra hồ sơ địa chính, ông Trần Hùng Phi - trưởng đoàn kiểm tra Bộ TN-MT, Vụ phó Vụ đăng ký thống kê - đã phê bình: "Không thể chấp nhận kiểu ghi chép tùy tiện, rối mù, không theo qui định hiện hành của bộ phận cán bộ phòng TN-MT quận. Viết sai lỗi chính tả, bôi xóa nhiều màu mực trên hồ sơ địa chính làm mất vẻ đẹp, dễ sai sót và phát sinh khiếu nại". Ông Phi đề nghị lãnh đạo phòng phải rà soát, chấn chỉnh lại nhân sự để đảm bảo yêu cầu tối thiểu về tiêu chuẩn con người khi thực hiện ghi chép hồ sơ địa chính.

Cùng ngày sau khi kiểm tra hồ sơ địa chính tại phường An Thới, bà Nguyễn Thị Tâm - cán bộ đoàn kiểm tra Bộ TN-MT - hỏi: "Các anh có đọc các văn bản nhà nước về đất đai không?". Ông Nguyễn Tấn Hưng, cán bộ địa chính, ấp ứng trả lời: "Dạ có cái biết, có cái không đọc!". "Văn bản pháp qui nhà nước phát hành xuống mà cán bộ địa chính không đọc thì làm sao thực hiện Luật đất đai mới!" - bà Tâm lắc đầu nói!

Nếu phải thay đổi, nhất định sẽ phải thay đổi từ cái nền tảng nhất: con người. Không thể cứ hô hào chống tụt hậu mà cứ duy trì một bộ máy công chức không biết luật, thậm chí không thèm biết (đọc) luật và tệ hơn nữa là không xem luật là gì. Bấy nhiêu trăm ngàn cái sổ đỏ chưa được phát, cho dù đã ký rồi, là bấy nhiêu trăm ngàn trường hợp những nhiễu... Tại sao cứ phải giữ bộ máy ấy? Vì cái này, cái nọ? Không thể nào giải quyết những vấn đề của hôm nay, của chục năm, thậm chí của trăm năm tới, khi cứ giữ cách suy nghĩ và quán tính của ngày hôm qua ■